

Utrikes födda på 2000-talets arbetsmarknad – en översikt och förklaringar till situationen

Denna artikel ger en bild av utrikes föddas position på den svenska arbetsmarknaden under 2000-talet. Utrikes födda från Afrika och Asien har lägre sysselsättningsgrad och högre andel arbetslösa än andra grupper av utrikes födda och infödda. De är också överrepresenterade i tidsbegränsade anställningar och underrepresenterade på chefspositioner. Högutbildade personer från dessa regioner har oftare än andra personer arbeten som kräver lägre kompetens än deras formella utbildningsnivå. Vidare utmärker sig högutbildade kvinnor från Afrika och Asien genom ett lågt arbetskraftsdeltagande. En diskussion förs om olika tänkbara förklaringar till situationen.

Antalet utrikes födda i Sverige uppgår år 2015 till ungefär 1,5 miljoner människor. Detta innebär att mer än 15 procent av den totala befolkningen i Sverige är född utomlands. Andelen utrikes födda i Sverige är därmed något högre än den genomsnittliga andelen utrikes födda i samtliga OECD-länder.¹ Gemensamt för Sverige och flertalet andra OECD-länder är att de utrikes föddas position på arbetsmarknaden gradvis har försämrats under de senaste decennierna. Inte minst i Sverige är det i dag väl känt att arbetslösheten är hög och sysselsättningen låg bland människor födda utomlands.²

Syftet med denna artikel är att med hjälp av aktuell data ge en bild av utrikes föddas position på arbetsmarknaden i Sverige samt att diskutera faktorer som kan förklara den uppkomna situationen. Vi använder begreppen *utrikes födda* och *inrikes födda*. Med *utrikes födda* avses personer födda i ett annat land än Sverige medan *inrikes födda* avser personer födda i Sverige. Artikeln är fortsättningsvis disponerad på följande sätt: Med hjälp av data från Statistiska centralbyrån presenterar vi hur arbetsmarknadssituationen för utrikes födda i Sverige utvecklats i Sverige under 2000-talet. Därefter diskuteras tänkbara förklaringar till situationen.

1. Sysselsättningsgrad, andel arbetslösa och andel utanför arbetskraften

Under perioden med arbetskraftsinvandring under 1950- och 1960-talet etablerade sig utrikes födda i regel snabbt på den svenska arbetsmarkna-

LINA ALDÉN OCH MATS HAMMARSTEDT

Lina Aldén är docent i nationalekonomi och verksam vid Linnaeus University Centre for Labour Market and Discrimination Studies vid Linnéuniversitetet i Växjö. lina.alden@lnu.se

Mats Hammarstedt är professor i nationalekonomi och verksam vid Linnaeus University Centre for Labour Market and Discrimination Studies vid Linnéuniversitetet i Växjö. mats.hammarstedt@lnu.se

Artikeln sammanfattar resultaten från rapporten ”Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden – en översikt och en internationell jämförelse” vilken ingick som en delrapport i *Arbetsmarknadsreformer för jobb och välfärd. Rapport från Socialdemokraternas forskningskommision*. Författarna tackar Märten Palme, Robert Östling, Bertil Holmlund och Eva Mörk för värdefulla synpunkter och Statistiska centralbyrån för hjälp med bearbetning av data.

¹ Den genomsnittliga andelen utrikes födda i samtliga OECD-länder uppgick år 2013 till 12,5 procent, se OECD (2013).

² En av de senaste övergripande studierna av utrikes födda på arbetsmarknaden gjordes av Eriksson (2011).

den.³ I mitten av 1970-talet föll dock sysselsättningsgraden bland utrikes födda under nivån för sysselsättningsgraden bland inrikes födda och utrikes födda har därefter haft en lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda.⁴

Tabell 1 visar hur sysselsättningsgraden har utvecklats under perioden 2005–12 för olika grupper av utrikes födda män och kvinnor. Allmänt gäller att sysselsättningsgraden ökade något för de flesta grupperna under perioden samt att sysselsättningsgraden bland män genomgående är högre än sysselsättningsgraden bland kvinnor inom grupperna. Vidare gäller att utrikes födda från Afrika och Asien har avsevärt lägre sysselsättningsgrad än utrikes födda från andra regioner. Gruppen Afrika utmärker sig dessutom då det är den enda grupp i vilken sysselsättningsgraden faktiskt sjönk mellan åren 2005 och 2012. För män från Afrika minskade sysselsättningsgraden från drygt 57 procent år 2005 till knappt 56 procent år 2012. Det bör dock noteras att sysselsättningsgraden för denna grupp uppgick till över 60 procent övriga år under observationsperioden. För kvinnor från Afrika minskade sysselsättningsgraden från knappt 51 procent år 2005 till knappt 44 procent år 2012. Även för utrikes födda från Asien var sysselsättningsgraden mycket låg. För denna grupp ökade dock sysselsättningsgraden bland män från ca 52 procent år 2005 till knappt 59 procent år 2012. Också bland kvinnor från Asien ökade sysselsättningsgraden något under perioden, även om denna ökning var ytterst marginell.

En översikt av hur andelen sysselsatta, andelen arbetslösa och andelen utanför arbetskraften såg ut 2012 återfinns i tabell 2. Det mönster som framkom angående sysselsättning i tabell 1 återkommer även för andelen arbetslösa och andelen utanför arbetskraften. För utrikes födda från länder i Europa påminner situationen i allt väsentligt om den som gäller för inrikes födda. Dock är arbetslösheten något högre bland utrikes födda från europeiska länder utanför Norden än för inrikes födda. Vidare är andelen kvinnor utanför arbetskraften högre bland utrikes födda från europeiska länder utanför Norden än bland inrikes födda kvinnor.

För grupperna Asien och Afrika ser bilden annorlunda ut. Vid sidan av en relativt låg sysselsättningsgrad är andelen arbetslösa hög i dessa grupper. Bland utrikes födda män från Afrika uppgick andelen arbetslösa till närmare 30 procent år 2012. Motsvarande siffra för kvinnor från Afrika var knappt 27 procent. Andelen arbetslösa bland utrikes födda män från Asien uppgick till knappt 25 procent medan den för kvinnor från Asien uppgick till ca 20 procent. Vidare var andelen som var utanför arbetskraften hög bland framför allt kvinnor i dessa grupper. Bland utrikes födda kvinnor från Afrika och Asien var omkring 40 procent utanför arbetskraften. Detta kan jämföras med andelen utanför arbetskraften bland inrikes födda kvinnor vilken uppgick till mindre än 19 procent.

I tabell 3 presenterar vi sysselsättningsgraden för de olika grupperna

³ För en översikt av hur invandringen till Sverige förändrats över tiden, se exempelvis Lundh och Ohlsson (1999).

⁴ En översikt av hur invandrares relativa arbetsmarknadssituation förändrats över tiden ges i exempelvis Ekberg och Hammarstedt (2002).

	Födelseregion						
	Sverige	Norden ^{a)}	Europa ^{b)}	Afrika	Asien	Övriga utomeuropeiska länder ^{c)}	Samtliga utrikes födda
<i>Män</i>							
2005	77,8	76,4	68,7	57,5	51,9	68,3	64,8
2006	78,6	77,7	69,0	59,8	55,3	72,9	66,4
2007	79,6	76,3	70,7	63,2	62,0	73,2	68,8
2008	79,5	75,8	73,4	62,8	63,7	77,2	70,4
2009	77,0	74,9	70,3	60,6	59,1	73,4	67,1
2010	77,5	76,8	71,5	65,3	58,3	72,1	67,4
2011	78,9	77,6	73,5	60,2	58,9	76,4	68,3
2012	78,7	76,4	75,0	55,9	58,5	77,9	68,0
<i>Kvinnor</i>							
2005	74,2	70,4	58,7	50,7	48,6	62,7	58,7
2006	74,7	70,3	59,5	49,3	48,7	62,8	58,6
2007	75,9	70,9	59,8	53,6	50,1	67,0	59,6
2008	76,2	67,9	59,9	57,0	50,6	67,3	59,0
2009	74,3	70,0	61,8	49,8	48,0	64,8	58,4
2010	74,1	70,7	60,8	41,4	46,2	62,8	56,5
2011	75,8	73,0	62,2	42,8	48,4	68,4	58,2
2012	76,3	72,7	64,2	43,6	49,6	69,0	59,0

Not: a) Avser födda i Norden förutom Sverige. b) Avser födda i Europa förutom Norden. c) I gruppen ingår personer födda i Sydamerika, Nordamerika och Oceanien.

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbearbetning av AKU.

uppdelade efter deras vistelsetid i landet. Som förväntat har grupper som vistas relativt lång tid i landet högre sysselsättning än grupper med kortare vistelsetid. I genomsnitt uppgick sysselsättningsgraden bland utrikes födda män till ca 54 procent under deras tre första år i landet. Stora skillnader fanns återigen mellan de olika grupperna. Sysselsättningen bland utrikes födda från länder i Europa uppgick bland dem som varit tre år eller kortare tid i Sverige till ca 70 procent medan den uppgick till 34 respektive 44 procent bland män från Afrika och Asien.

Bland utrikes födda män från Europa ligger sysselsättningsgraden bland dem som varit i Sverige åtta år eller längre väl i nivå med sysselsättningen bland inrikes födda. Bland män från Afrika och Asien är sysselsättningsgraden än en gång betydligt lägre. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda män från Afrika som varit mellan åtta och tio år i Sverige var alltså lägre än 50 procent. Bland män från Afrika och Asien var sysselsättningsgraden över 70 procent endast i de grupper som varit i Sverige längre tid än 20 år.

Tabell 1
Sysselsättningsgrad för olika grupper av utrikes födda och inrikes födda män och kvinnor 2005–12 (16–64 år)

Tabell 2
Andel sysselsatta,
andel arbetslösa och
andel utanför arbets-
kraften för olika
grupper av utrikes
födda och inrikes föd-
da män och kvinnor
2012 (16–64 år)

	Födelseregion						
	Sverige	Norden ^{a)}	Europa ^{b)}	Afrika	Asien	Övriga utomeuropeiska länder ^{c)}	Samtliga utrikes födda
<i>Män</i>							
Sysselsättningsgrad	78,7	76,4	75,0	55,9	58,5	77,9	68,0
Andelen arbetslösa av arbetskraften	6,6	7,1	11,6	29,6	24,9	10,2	16,9
Andelen utanför arbetskraften	15,7	17,7	15,2	20,5	22,1	13,3	18,2
<i>Kvinnor</i>							
Sysselsättningsgrad	76,3	72,7	64,2	43,6	49,6	69,0	59,0
Andelen arbetslösa av arbetskraften	6,2	5,6	12,9	26,7	20,4	11,6	15,0
Andelen utanför arbetskraften	18,7	23,0	26,3	40,4	37,6	21,9	30,6

Not: ^{a)} Avser födda i Norden förutom Sverige. ^{b)} Avser födda i Europa förutom Norden. ^{c)} I gruppen ingår personer födda i Sydamerika, Nordamerika och Oceanien.

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbearbetning av AKU.

Bland kvinnor som varit kort tid i Sverige var sysselsättningsgraden betydligt lägre än bland män med motsvarande vistelsetid. I genomsnitt uppgick sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor som varit tre år eller kortare tid i landet till 35 procent. Stora skillnader återfinns även här mellan grupperna. Bland utrikes födda kvinnor från Afrika som varit i Sverige tre år eller kortare uppgick sysselsättningsgraden till drygt 22 procent. Bland kvinnor från Asien med samma vistelsetid i landet uppgick andelen sysselsatta till ca 28 procent. Precis som bland män gäller att mindre än hälften av de kvinnor från Afrika och Asien som varit mellan åtta och tio år i landet är sysselsatta. Bland kvinnor som varit i landet längre tid än 20 år är dock sysselsättningsgraden för samtliga grupper högre än 70 procent.

Skillnader mellan olika åldersgrupper

För att ytterligare belysa de skillnader som vi har observerat i sysselsättningsgrad, andel arbetslösa och andel utanför arbetskraften mellan de olika grupperna har vi även delat in dem efter ålder. Tabell 4 visar sysselsättningsgrad, andel arbetslösa samt andel utanför arbetskraften för individer från de olika grupperna i åldrarna 16–25 år, 26–54 år samt 55–64 år. Det mönster som framkommer påminner för samtliga åldersgrupper om vad som framkommit tidigare. I gruppen 16–25 år var ca 46 procent av de inrikes födda männen sysselsatta. Detta kan jämföras med 37 procent bland utrikes födda män. En jämförelse av arbetslösheten visar att 36 procent av de utrikes födda männen i åldrarna 16–25 år var arbetslösa medan motsvarande andel

Vistelsetid i Sverige	Födelseregion				
	Europa ^{a)}	Afrika	Asien	Övriga utom-europeiska länder ^{b)}	Samtliga utrikes födda
<i>Män</i>					
0–3 år	70,4	34,3	44,0	74,9	53,9
4–7 år	71,5	51,1	49,1	75,2	59,6
8–10 år	76,5	48,7	55,1	76,6	65,0
11–20 år	75,8	73,5	59,7	72,9	70,1
20 år –	77,4	73,1	70,4	81,5	75,5
Totalt	75,4	55,9	58,5	77,9	68,0
<i>Kvinnor</i>					
0–3 år	51,3	22,3	28,4	29,9	35,0
4–7 år	58,6	22,8	32,7	58,5	42,9
8–10 år	66,6	45,8	46,2	67,4	55,4
11–20 år	68,7	59,9	55,4	69,3	63,7
20 år –	70,4	74,7	70,5	77,4	71,4
Totalt	66,7	43,6	49,6	69,0	59,0

Tabell 3
Andelen sysselsatta efter vistelsetid i landet för utrikes födda män och kvinnor 2012 (16–64 år)

Not: ^{a)} Avser födda i Europa förutom Sverige. ^{b)} I gruppen ingår personer födda i Sydamerika, Nordamerika och Oceanien.

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbearbetning av AKU.

bland inrikes födda uppgick till ca 21 procent. Stora skillnader finns mellan de olika grupperna. Bland män från Afrika i åldrarna 16–25 år var knappt 30 procent sysselsatta och över 50 procent arbetslösa. Vidare var knappt 40 procent av männen från Asien i denna åldergrupp arbetslösa.

Bland inrikes födda kvinnor i åldern 16–25 år var 49 procent sysselsatta och ca 19 procent arbetslösa. Detta kan jämföras med 34 procent sysselsatta och ca 29 procent arbetslösa bland utrikes födda kvinnor i åldern 16–25 år. Även här är sysselsättningsgraden låg och andelen arbetslösa hög i grupperna från Afrika och Asien. Knappt 24 procent av kvinnorna från Afrika i åldrarna 16–24 år var sysselsatta och knappt 40 procent av dem var arbetslösa.

I de äldre åldersgrupperna är sysselsättningsgraden genomgående högre och arbetslösheten lägre än i den yngsta gruppen. Några saker är värda att notera. Bland såväl män som kvinnor från Afrika är arbetslösheten över 25 procent i gruppen 26–54 år. Detta kan jämföras med en arbetslöshet på under fyra procent bland inrikes födda män och kvinnor i samma ålder. Vidare står en stor andel kvinnor i åldern 26–54 år från Afrika och Asien utanför arbetskraften. Bland kvinnor från Afrika i detta åldersintervall stod närmare 35 procent utanför arbetskraften. Bland kvinnor från Asien i dessa åldrar uppgick andelen utanför arbetskraften till drygt 31 procent. Detta kan jämföras med inrikes födda kvinnor i åldrarna 26–54 år. I denna grupp stod knappt nio procent utanför arbetskraften.

Tabell 4
Andel sysselsatta,
andel arbetslösa och
andel utanför arbets-
kraften bland olika
grupper av utrikes
födda och inrikes föd-
da män och kvinnor
uppdelat på ålderklas-
ser 2012 (16–64 år)

	Födelseregion						
	Sverige	Europa ^{a)}	Afrika	Asien	Övriga utomeuropeiska länder ^{b)}	Samtliga utrikes födda	
<i>Män</i>							
16–25 år							
Sysselsättningsgrad	46,1	42,7	29,6	33,3	47,4	37,2	
Andelen arbetslösa av arbetskraften	21,1	30,8	51,1	39,7	20,4	36,3	
Andelen utanför arbetskraften	41,6	38,2	39,6	44,7	40,4	41,6	
26–54 år							
Sysselsättningsgrad	91,3	84,5	64,5	66,8	84,3	76,4	
Andelen arbetslösa av arbetskraften	3,7	8,4	25,8	22,4	9,6	14,8	
Andelen utanför arbetskraften	5,1	7,7	13,1	13,9	6,8	10,3	
55–64 år							
Sysselsättningsgrad	79,0	64,3	49,5	53,3	78,7	62,2	
Andelen arbetslösa av arbetskraften	4,6	9,7	25,1	22,2	5,9	12,7	
Andelen utanför arbetskraften	17,2	28,8	33,9	31,5	16,4	28,7	
<i>Kvinnor</i>							
16–25 år							
Sysselsättningsgrad	49,0	43,2	23,8	26,7	47,3	34,0	
Andelen arbetslösa av arbetskraften	19,1	23,2	39,6	35,8	16,9	29,1	
Andelen utanför arbetskraften	39,5	43,7	60,6	58,4	43,1	52,1	
26–54 år							
Sysselsättningsgrad	88,1	74,4	48,5	56,3	56,3	65,2	
Andelen arbetslösa av arbetskraften	3,5	10,1	25,6	18,3	18,3	14,2	
Andelen utanför arbetskraften	8,7	17,2	34,9	31,1	16,9	23,9	
55–64 år							
Sysselsättningsgrad	73,0	57,0	52,8	40,5	66,0	54,4	
Andelen arbetslösa av arbetskraften	3,7	7,8	10,7	19,7	7,4	9,8	
Andelen utanför arbetskraften	24,2	38,1	40,8	49,6	28,8	39,7	

Not: ^{a)} Avser födda i Europa förutom Sverige. ^{b)} I gruppen ingår personer födda i Sydamerika, Nordamerika och Oceanien.

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbearbetning av AKU.

Skillnader mellan grupper med olika utbildningsnivå

I tabell 5 har vi delat in grupperna efter förgymnasial, gymnasial och eftergymnasial utbildning. Särskilt värt att notera är den låga sysselsättningsgraden och den höga andelen arbetslösa bland utrikes födda från Afrika och Asien med gymnasial och eftergymnasial utbildning. Sysselsättningsgraden bland män med eftergymnasial utbildning från dessa regioner uppgick till strax över 70 procent. Bland inrikes födda män med motsvarande utbildning uppgick sysselsättningsgraden till över 87 procent. Bland kvinnor från Afrika och Asien med eftergymnasial utbildning var sysselsättningsgraden än lägre och uppgick endast till ca 60 procent medan den för inrikes födda kvinnor med samma utbildningsnivå översteg 86 procent.

Om vi studerar arbetslöshet ser vi att bland män med gymnasial utbildning från Afrika och Asien uppgick andelen arbetslösa till ca 25 procent. Motsvarande andel bland inrikes födda män med gymnasial utbildning uppgick till drygt 6 procent. Bland kvinnor från Afrika och Asien uppgick andelen arbetslösa till knappt 20 procent bland dem med gymnasial utbildning, vilket kan jämföras med knappt 7 procent bland inrikes födda kvinnor med gymnasial utbildning.

Om vi studerar de med eftergymnasial utbildning finner vi, bland såväl män som kvinnor från dessa regioner, att andelen arbetslösa uppgick till närmare 20 procent. Detta ska jämföras med knappt 4 procent för inrikes födda män med eftergymnasial utbildning och ca 3 procent för inrikes födda kvinnor med eftergymnasial utbildning.

Ytterligare värt att notera är den höga andelen kvinnor från Afrika och Asien med eftergymnasial utbildning som är utanför arbetskraften. Över 25 procent av dessa kvinnor står utanför arbetskraften. Bland inrikes födda kvinnor med motsvarande utbildningsnivå befinner sig drygt 10 procent utanför arbetskraften.

Vi kan således konstatera att den låga sysselsättningen och den höga arbetslösheten bland utrikes födda från Afrika och Asien inte är ett problem som begränsas till personer med låg utbildningsnivå från dessa regioner. Även bland högutbildade män och kvinnor är sysselsättningen oproportionerligt låg och arbetslösheten oproportionerligt hög. Med detta konstaterat bör man dock notera att andelen sysselsatta är avsevärt högre och andelen arbetslösa avsevärt lägre bland utrikes födda med gymnasial eller eftergymnasial utbildning än bland utrikes födda med enbart förgymnasial utbildning inom samtliga grupper. Uppenbarligen är utbildningsinvesteringar lönsamma även för utrikes födda även om man inte når upp till samma nivå på sysselsättning som inrikes födda givet samma utbildningsnivå.

2. Tidsbegränsade anställningar, personer i chefsposition och akademiker med kvalificerat arbete

I detta avsnitt fokuserar vi på i vilken utsträckning utrikes födda är tidsbegränsat anställda. Vi fokuserar vidare på deras möjligheter att vara anställ-

Tabell 5
Andel sysselsatta,
andel arbetslösa och
andel utanför arbets-
kraften bland olika
grupper av utrikes
födda och inrikes
födda män och kvin-
nor uppdelat efter
utbildningsnivå 2012
(16-64 år)

	Födelseregion					Samtliga utrikes födda
	Sverige	Europa ^{a)}	Afrika	Asien	Övriga utomeu- ropeiska länder ^{b)}	
<i>Män</i> ^{c)}						
Förgymnasial utbildning						
Sysselsättningsgrad	51,2	55,6	37,6	37,8	48,0	45,6
Andelen arbetslösa av arbetskraften	14,3	17,9	44,5	38,5	18,9	29,6
Andelen utanför arbets- kraften	40,3	32,2	32,3	38,6	40,8	35,3
Gymnasial utbildning						
Sysselsättningsgrad	84,2	78,0	62,7	61,8	78,2	71,9
Andelen arbetslösa av arbetskraften	6,4	10,1	25,4	23,8	11,5	15,3
Andelen utanför arbets- kraften	10,0	13,2	16,0	19,0	11,6	15,1
Eftergymnasial utbildning						
Sysselsättningsgrad	86,8	83,4	71,9	70,9	87,6	78,6
Andelen arbetslösa av arbetskraften	3,9	7,9	19,2	19,3	7,6	12,7
Andelen utanför arbets- kraften	9,7	9,4	11,0	12,1	5,2	10,0
<i>Kvinnor</i> ^{c)}						
Förgymnasial utbildning						
Sysselsättningsgrad	41,0	38,2	22,5	32,5	45,6	33,9
Andelen arbetslösa av arbetskraften	19,4	23,1	46,0	27,0	14,5	27,0
Andelen utanför arbets- kraften	49,1	50,3	58,4	55,5	46,7	53,5
Gymnasial utbildning						
Sysselsättningsgrad	78,5	68,2	58,0	55,7	67,6	63,7
Andelen arbetslösa av arbetskraften	6,6	11,0	19,1	18,3	12,7	13,7
Andelen utanför arbets- kraften	15,9	23,4	28,3	31,9	22,6	26,2
Eftergymnasial utbild- ning						
Sysselsättningsgrad	86,2	79,3	59,7	60,4	76,1	71,5
Andelen arbetslösa av arbetskraften	3,2	7,0	19,5	18,6	10,3	11,6
Andelen utanför arbets- kraften	10,9	14,7	25,9	25,7	15,2	19,1

Not: a) Avser födda i Europa förutom Sverige. b) I gruppen ingår personer födda i Sydamerika, Nordamerika och Oceanien. c) Individer med okänd utbildningsnivå ingår ej.

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbearbetning av AKU.

da på chefspositioner samt utrikes födda akademikers sannolikhet att ha ett kvalificerat arbete.⁵ Tabell 6 visar andelen personer med tidsbegränsad anställning. Det framkommer att omkring 12 procent av alla anställda inrikes födda män har en tidsbegränsad anställning. För utrikes födda är siffran ca 20 procent. Även här finns skillnader mellan olika grupper av utrikes födda och mönstret som framträder är samma som vi kunnat observera tidigare. Andelen män med tidsbegränsad anställning uppgick till drygt 35 procent bland män från Afrika och till knappt 25 procent bland män från Asien.

Tabell 6 visar också att andelen med tidsbegränsad anställning är något högre bland kvinnor än bland män. Knappt 17 procent av de inrikes födda kvinnorna hade tidsbegränsad anställning medan motsvarande siffra för utrikes födda kvinnor var knappt 23 procent. Bland utrikes födda kvinnor från Afrika hade knappt 38 procent tidsbegränsad anställning medan motsvarande andel från Asien var knappt 29 procent.

Det mönster vi funnit tidigare framträder även om vi studerar sannolikheten att vara anställd i chefsposition.⁶ Av tabell 7 framgår det att drygt åtta procent av de anställda inrikes födda männen och drygt fyra procent av de anställda inrikes födda kvinnorna var anställda i chefsposition. Ungefär samma andel finner vi för män och kvinnor födda i andra nordiska länder. Studeras utomeuropeiska länder är andelen däremot avsevärt lägre. Bland anställda män födda i Afrika var enbart 1,6 procent anställda som chefer medan andelen kvinnor från Afrika som var anställda i chefsposition uppgick till mindre än en procent.

Vi ser vidare i tabell 7 att andelen personer i chefsposition ökar med ökad vistelsetid i Sverige. Andelen ligger dock på en mycket låg nivå även bland personer som varit mycket lång tid i landet. Bland män som varit mellan 11 och 20 år i Sverige uppgick andelen personer i chefsposition endast till drygt 3 procent. Motsvarande andel bland kvinnor som varit 11 till 20 år i Sverige var mindre än 2 procent.

Personer med eftergymnasial utbildning från utomeuropeiska länder har också lägre sannolikhet att ha ett kvalificerat arbete. Bland utrikes födda män från Afrika uppgick andelen personer med eftergymnasial utbildning som hade ett kvalificerat arbete till strax över 32 procent. Detta kan jämföras med drygt 67 procent bland inrikes födda svenska män. Bland kvinnor från Afrika med eftergymnasial utbildning uppgick motsvarande andel till ca 40 procent, att jämföra med över 73 procent bland inrikes födda kvinnor.

Av tabell 7 framgår även att bland personer med eftergymnasial utbildning som varit i Sverige i mer än 20 år ligger andelen med ett kvalificerat arbete ungefär i nivå med vad som gäller för inrikes födda. 64 procent av de utrikes födda männen och 71 procent av de utrikes födda kvinnorna med eftergymnasial utbildning som varit i Sverige i mer än 20 år hade ett kvalificerat arbete.

⁵ Enligt Statistiska centralbyråns definition kräver ett kvalificerat arbete teoretisk specialkompetens eller högskoleutbildning eller motsvarande kunskaper.

⁶ Chefsposition är definierat som att ha ett ledningsarbete enligt Statistiska centralbyråns yrkesregister.

Tabell 6
Andel tidsbegränsat anställda av samtliga anställda bland män och kvinnor med olika utbildningsnivå uppdelat efter födelse-region 2012 (16–64 år)

	Födelse-region					Samtliga utrikes födda
	Sverige	Europa ^{a)}	Afrika	Asien	Övriga utomeuropeiska länder ^{b)}	
<i>Män^{c)}</i>						
Förgymnasial utbildning	19,8	20,6	48,1	31,9	24,5	27,6
Gymnasial utbildning	11,7	11,8	31,4	24,2	16,2	16,9
Eftergymnasial utbildning	11,3	15,2	30,9	24,7	22,5	20,1
Samtliga	12,5	14,4	35,4	25,8	20,4	19,9
<i>Kvinnor^{c)}</i>						
Förgymnasial utbildning	34,0	20,3	48,9	36,0	23,7	29,6
Gymnasial utbildning	16,9	18,2	34,6	29,9	20,9	22,5
Eftergymnasial utbildning	14,2	17,7	35,3	25,1	21,7	21,1
Samtliga	16,9	18,3	37,6	28,9	21,8	22,9

Not: a) Avser födda i Europa förutom Sverige. b) I gruppen ingår personer födda i Sydamerika, Nordamerika och Oceanien. c) Individer med okänd utbildningsnivå ingår ej.

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbearbetning av AKU.

Tabell 7
Andel individer (procent) i chefsposition av alla anställda och andel individer med eftergymnasial utbildning som har ett kvalificerat arbete av alla anställda (16–64 år) år 2011, bland utrikes födda uppdelat efter födelse-region och vistelsetid

Födelse-region	Män		Kvinnor	
	Chefsposition ^{a)}	Kvalificerat arbete ^{b)}	Chefsposition ^{a)}	Kvalificerat arbete ^{b)}
Norden ^{c)}	7,8	64,5	4,5	72,6
Övriga Europa ^{d)}	4,1	51,9	2,1	58,3
Afrika	1,6	32,2	0,8	40,3
Asien	3,0	46,3	1,7	51,5
Sydamerika	2,6	46,7	1,6	53,5
Nordamerika	5,8	58,7	3,2	63,9
Övriga länder	7,6	52,3	4,6	67,6
Vistelsetid				
0–3 år	2,2	39,3	1,5	42,1
4–7 år	2,1	39,7	1,0	42,9
8–10 år	3,0	45,7	1,4	51,1
11–20 år	3,3	48,2	1,7	56,5
>20 år	6,3	63,9	3,5	71,0
Inrikes födda	8,2	67,3	4,4	73,5

Not: a) Avser individer som innehar ledningsarbete enligt Statistiska centralbyråns yrkesregister. Politiskt arbete inkluderas inte. b) Andelen individer som har ett arbete som kräver teoretisk specialistkompetens eller högskoleutbildning eller motsvarande kunskaper. c) Avser födda i Norden förutom Sverige. d) Avser födda i Europa förutom Norden.

Källa: Statistiska centralbyrån, Yrkesregistret.

3. Vilka är förklaringarna till situationen?

Denna artikel har fokuserat på utrikes födda på arbetsmarknaden i Sverige. Några resultat i rapporten är värda att fästa särskild uppmärksamhet vid. Utrikes födda från Afrika och Asien har lägre sysselsättningsgrad och högre andel arbetslösa än andra grupper av utrikes födda. Detta mönster framkommer oavsett vilken åldersgrupp som studeras. Även bland personer med eftergymnasial utbildning är andelen sysselsatta låg och andelen arbetslösa hög i dessa grupper. Högutbildade kvinnor från Afrika och Asien utmärker sig genom ett lågt arbetskraftsdeltagande. Bland dessa kvinnor uppgick andelen som stod utanför arbetskraften till en nivå långt över de nivåer som observeras bland kvinnor med eftergymnasial utbildning födda i Sverige.

Utrikes födda från Afrika och Asien har inte bara lägre andel sysselsatta och högre andel arbetslösa än andra grupper. De får också andra typer av anställningar. Såväl män som kvinnor födda i Afrika eller Asien är överrepresenterade i tidsbegränsade anställningar och underrepresenterade på chefspositioner. Högutbildade personer från dessa regioner har också oftare än andra arbeten som kräver lägre kompetens än deras formella utbildningsnivå.

Olika förklaringar kan finnas till de observerade resultaten. Det är inte orimligt att tro att strukturerna på den svenska arbetsmarknaden, med omfattande kollektivavtal, relativt höga minimilöner och relativt låg inkomstspridning, kan försvåra för nyanlända att komma in på arbetsmarknaden.⁷ Om denna förklaring är giltig skulle vägen till högre sysselsättning bland utrikes födda, åtminstone delvis, gå via ökad inkomstspridning.

Men tidigare forskning visar att individens utbildningsnivå, språkkunskaper, tillgång till olika nätverk och normer liksom förekomsten av diskriminering också är förklaringar till situationen. Forskningen pekar mot att såväl utbildningsinvesteringar genomförda i Sverige som utbildning i svenska språket har en positiv inverkan på individens möjligheter att lyckas på arbetsmarknaden.⁸ Inte minst för flyktinggrupper som står relativt långt från arbetsmarknaden torde sådana investeringar kunna ge god avkastning.⁹

Andra förklaringar finns i individernas nätverk och normer. Att ha tillgång till ett nätverk med goda kontakter har visat sig vara värdefullt för möjligheterna till framgång på arbetsmarknaden. Forskningen visar på att utrikes födda har tillgång till sämre nätverk än infödda.¹⁰ Tillgången till olika typer av nätverk är nära knuten till valet av bostadsort. I debatten talas det ofta om i vilken utsträckning utrikes födda ska ha rätt att fritt välja bostadsort omedelbart efter ankomst till Sverige. De exempel som finns från

⁷ För en diskussion, se exempelvis Bergh (2014).

⁸ Se exempelvis Delander m fl (2005), Rooth och Åslund (2006), Nordin (2011) och Dahlstedt och Bevelander (2010).

⁹ Se exempelvis Lundborg (2013).

¹⁰ Se Olli Segendorf (2005), Behtoui (2007, 2008), Nordström Skans och Åslund (2010), Behtoui och Neergaard (2011) och Åslund m fl (2014).

forskning, såväl i Sverige som i andra länder, visar på att utrikes födda själva bör få välja var de vill bosätta sig.¹¹ Ur etableringsperspektiv kan tillgång till etniska nätverk vara en bra väg in på arbetsmarknaden. Det är därför inget problem att nyanlända bosätter sig där det redan bor många invandrare som har sysselsättning då detta kan öka tillgången till etniska nätverk och därigenom möjligheterna till anställning. Om nyanlända däremot väljer att bosätta sig i områden med många arbetslösa invandrare finns det dock skäl att tro att detta kan vara en försvarande omständighet för etableringen på arbetsmarknaden.

När det gäller normer visar den existerande forskningen på att utrikes födda inte tycker att det är mindre viktigt än inrikes födda att ha ett arbete.¹² Aktiviteten att söka efter arbete är enligt tidigare forskning hög och t o m något högre än för inrikes födda. Dock visar de resultat som framkommit i rapporten att en stor andel kvinnor i vissa grupper av utrikes födda av olika anledningar står utanför arbetskraften. Detta skulle kunna tolkas som ett resultat av olika normer vad gäller arbete och familj inom olika grupper av utrikes födda.

Vidare finns skäl att tro att diskriminering, åtminstone till viss del, kan förklara skillnader i arbetsmarknadsutfall mellan vissa grupper av utrikes födda och inrikes födda. Det finns i dag en omfattande litteratur vilken dokumenterar förekomsten av diskriminering på den svenska arbets- och bostadsmarknaden.¹³ Ett problem är dock att det i allt väsentligt saknas exempel på effektiva metoder för att bryta diskrimineringen. Olika former av lagstiftning såväl som metoder som minskar osäkerheten kring de utrikes föddas kompetens har framförts. Om sådana metoder kan utformas på ett ändamålsenligt sätt skulle de med säkerhet kunna vara effektiva för att öka sysselsättningen bland utrikes födda.

REFERENSER

Ahmed, A, L Andersson och M Hammarstedt (2010), "Can Ethnic Discrimination in the Housing Market Be Reduced by Increasing the Information about the Applicants?", *Land Economics*, vol 86, s 79–90.

Ahmed, A och M Hammarstedt (2008), "Discrimination in the Rental Housing Market – A Field Experiment on the Internet", *Journal of Urban Economics*, vol 64, s 362–372.

Arai, M, H Regnéér och L Schröder (1999), *Är arbetsmarknaden öppen för alla?*, Bilaga 6 till Långtidsutredningen 1999/2000, SOU 2000:7, Stockholm.

Arai, M och P Skogman-Thoursie (2009), "Renouncing Personal Names: An Empirical Examination of Surname Change and Earnings", *Journal of Labor Economics*, vol 27, s 127–147.

¹¹ Se Edin m fl (2003, 2004) och Grönqvist (2006).

¹² Se Arai m fl (1999).

¹³ Ett stort antal studier har dokumenterat skillnader i sysselsättning och inkomster mellan utrikes födda och inrikes födda i Sverige med hjälp av registerdata; se exempelvis le Grand och Szulkin (2002), Hammarstedt (2003), Arai och Vilhemsson (2004), Hammarstedt och Shukur (2006, 2007) samt Eliasson (2013). Resultaten pekar mot att åtminstone delar av de skillnader i sysselsättning och inkomster som observeras mellan utrikes födda och inrikes födda förklaras av diskriminering. Arai och Skogman-Thoursie (2009) visar att namnbyten förbättrar utrikes föddas möjligheter på arbetsmarknaden. Andra studier har använt sig av fältexperiment och påvisat förekomsten av diskriminering på såväl arbets- som bostadsmarknaden, se Carlsson och Rooth (2007), Carlsson (2010), Ahmed och Hammarstedt (2008) och Ahmed m fl (2010).

- Arai, M och R Vilhelmsson (2004), "Unemployment-risk Differentials between Immigrants and Natives in Sweden", *Industrial Relations*, vol 43, s 690-698.
- Bergh, A (2014), "Utlandsföddas svårigheter på den svenska arbetsmarknaden - partiernas lösningar är otillräckliga", *Ekonomisk Debatt*, årg 42, nr 4, s 67-78.
- Bethoui, A (2007), "The Distribution and Return of Social Capital: Evidence from Sweden", *European Societies*, vol 9, s 393-407.
- Bethoui, A (2008), "Informal Recruitment Methods and Disadvantages of Immigrants in the Swedish Labour Market", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol 34, s 411-430.
- Bethoui, A och A Neergaard (2011), "Social Capital, Status and Income Attainment in the Workplace", *International Journal of Sociology and Social Policy*, vol 32, s 42-55.
- Carlsson, M (2010), "Experimental Evidence of Discrimination in Hiring of First- and Second-generation Immigrants", *Labour*, vol 24, s 263-278.
- Carlsson, M och D-O Rooth (2007), "Evidence of Ethnic Discrimination in the Swedish Labor Market Using Experimental Data", *Labour Economics*, vol 14, s 716-729.
- Dahlstedt, M och P Bevelander (2010), "General versus Vocational Education and Employment Integration of Immigrants in Sweden", *Journal of Immigrant and Refugee Studies*, vol 8, s 158-192.
- Delander, L, M Hammarstedt, J Månsson och E Nyberg (2005), "Integration of Immigrants: The Role of Language Proficiency and Experience", *Evaluation Review*, vol 29, s 24-41.
- Edin, P-A, P Fredriksson och O Åslund (2003), "Ethnic Enclaves and the Economic Success of Immigrants - Evidence from a Natural Experiment", *Quarterly Journal of Economics*, vol 118, s 329-357.
- Edin, P-A, P Fredriksson och O Åslund (2004), "Settlement Policies and the Economic Success of Immigrants", *Journal of Population Economics*, vol 17, s 133-155.
- Ekberg, J och M Hammarstedt (2002), "20 år av allt sämre arbetsmarknadsintegrering av invandrare", *Ekonomisk Debatt*, årg 30, s 343-353.
- Eliasson, T (2013), "Decomposing Immigrant Wage Assimilation - The Role of Workplaces and Occupations", IFAU Working Papers 2013:5, Uppsala.
- Eriksson, S (2011), "Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden", Bilaga till *Långtidsutredningen 2011*, Elanders Sverige AB, Stockholm.
- le Grand, C och R Szulkin (2002), "Permanent Disadvantage or Gradual Integration: Explaining the Immigrant-native Earnings Gap in Sweden", *Labour*, vol 16, s 37-64.
- Grönqvist, H (2006), "Ethnic Enclaves and the Attainments of Immigrant Children", *European Sociological Review*, vol 22, s 369-382.
- Hammarstedt, M (2003), "Income from Work among Immigrants in Sweden", *Review of Income and Wealth*, vol 49, s 185-203.
- Hammarstedt, M och G Shukur (2006), "Immigrants' Relative Earnings in Sweden - A Cohort Analysis", *Labour*, vol 20, s 285-323.
- Hammarstedt, M och G Shukur (2007), "Immigrants' Relative Earnings in Sweden - A Quantile Regression Approach", *International Journal of Manpower*, vol 28, s 456-473.
- Lundborg, P (2013), "Refugees' Employment Integration in Sweden: Cultural Distance and Labour Market Performance", *Review of International Economics*, vol 21, s 219-232.
- Lundh, C och R Ohlsson (1999), *Från arbetskraftsimport till flyktinginvandring*, SNS Förlag, Stockholm.
- Nordin, M (2011), "Immigrants' Return to Schooling in Sweden", *International Migration*, vol 49, s 144-166.
- Nordström Skans, O och O Åslund (2010), "Will I See You at Work? Ethnic Workplace Segregation in Sweden 1985-2002", *Industrial & Labor Relations Review*, vol 63, s 471-493.
- OECD (2013), *International Migration Outlook 2013*, OECD Publishing, Paris.
- Olli Segendorf, Å (2005), *Job Search Strategies and Wage Effects for Immigrants*, SOFI avhandlingsserie 65, Stockholms universitet.
- Rooth, D-O och O Åslund (2006), *Utbildning och kunskaper i svenska - Framgångsfaktorer för invandrare?*, SNS Förlag, Stockholm.
- Åslund, O, L Hensvik och O Nordström Skans (2014), "Seeking Similarity: How Immigrants and Natives Manage at the Labour Market", *Journal of Labor Economics*, vol 32, s 405-441.